

EKSLIBRIS

TRÜ TEADUSLIKUS
RAAMATUKOGUS

**ЭКСЛИБРИС В НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКЕ
ТАРТУСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
УНИВЕРСИТЕТА**

**EXLIBRIS IN DER WISSENSCHAFTLICHEN
BIBLIOTHEK DER TARTUER STAATLICHEN
UNIVERSITÄT**

EKSLIBRIS

TARTU RIIKLIKU ÜLIKOOLI TEADUSLIKUS
RAAMATUKOGUS

Redaktsioonikolleegium:

R. Kleis, M. Kümnik, O. Langsepp, L. Peep, L. Tiik, L. Trikkant, J. Sarv (vast. toimetaja)

Koostanud: E. Jaanson

Kujundanud: E. Valk-Falk

Fotod: M. Alumaa

Esikaanel: Joachim von zu Windhagi supereksliibris.

ЭКСЛИБРИС В НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКЕ ТГУ

I
На эстонском, русском и немецком языках
Тартуский государственный университет
ЭССР, г. Тарту, ул. Юликооли, 18

Vastulav toimetaja J. Sarv

Korrektorid L. Jago, K. Schmidt

Ladumisele antud 12. III 1974. Trükkimisele antud 18. III 75. Kriitpaber 70×90. 1/16. Trüki-
poognaid 4,25. Tingtrükipoognaid 4,97. Arvestuspoognaid 2,16. Trükiarv 3000. MB-03244. Tell.
nr. 1534. Hans Heidemanni nim. Trükikoda, Tartu, Ülikooli tn. 17/19. II

Hind 39 kop.

1-19

SAATEKS

Raamatumärk, eksliibris või supereksliibris, esindab raamatu omanikku, konkreetset isikut või organisatsiooni. Edasiantuna ajastu kunstiliste väljendusvahenditega, kätkeb eksliibris endas esteetilist väärtust, kunstniku loovat mõtet.

Eksliibris seob raamatut ja tema omanikku. Sageli on ta teejuhiks üksiku raamatu või tervete raamatukogude päritolu ja saatuse jälgimisel. Omanikumärkidega raamatuid võib nimetada provenientseksemplarideks.

Tartu ülikooli raamatukogus, mis rajati rohkem kui 170 aastat tagasi, leidub köiteid paljudest oma aja kuulsatest raamatukogudest ja erakollektsioonidest. Nende päritolu väljaselgitamisel on abiks olnud eksliibrised.

Esinemissageduselt on raamatukogus ülekaalus 18. sajandi eksliibrised. Seda on silmas peetud ka valimiku koostamisel. Prevaleerivad saksa päritoluga omanikumärgid, viidates ühelt poolt raamatukogu vanema fondi komplekteerimise allikatele, teiselt poolt aga maale, kus eksliibriste harrastus on enam levinud.

Raamatukogu vanimaks eksliibriseks on Tübingeni ülikooli raamatumärk 16. sajandist. Erilist tähelepanu väärivad Peeter I võitluskaaslase G. Dolgoruki vapp ja monogramm temale kuulunud köite esi- ja tagakaanel. Seda omanikumärki peetakse esimeseks eraisikule valmistatud supereksliibriseks Venemaal. Uuema aja eksliibristest on üks haruldasemaid O. Jahni omanikumärk — ainus kunstnik L. Richteri loodud eksliibris.

Kogumikku on valitud 30 eksliibrise TRÜ Teaduslikule Raamatukogule kuuluvaist raamatuid. Annotatsioonides on toodud andmed raamatute endiste omanike ja raamatukogude kohta. Märgitud on eksliibrise valmistamise tehnika ja mõtted ning kunstnik ja valmistamise aeg, kui neid on õnnestunud määrata.

Esitatav valimik on esimene taoline katsetus tutvustada ülikooli raamatukogu raamatuid leiduvaid omanikumärke ja luua nende varal mõningane ettekujutus raamatukogu rikkustest ja tema fondide saamisloost.

ПРЕДИСЛОВИЕ

Книжный знак, экслибрис или суперэклибрис, указывает на владельца книги, конкретное лицо или организацию. Выражая характерные художественные особенности соответствующей эпохи, экслибрис передает творческий замысел художника, и, тем самым, имеет эстетическую ценность.

Эклибрис представляет собой связующее звено между книгой и ее владельцем. Зачастую он является путеводителем при исследовании происхождения и судьбы отдельной книги или целого собрания.

В библиотеке Тартуского университета, основанной более 170 лет назад, имеются книги из многих известных в свое время библиотек и частных собраний. Экслибрисы помогли выяснить их историю.

Наиболее часто в библиотеке университета встречаются экслибрисы 18-го века. Это учитывалось при отборе книжных знаков и для настоящего каталога. Преобладают книжные знаки немецкого происхождения, что указывает, с одной стороны, на источник комплектования старого фонда библиотеки, а с другой — на страну, в которой экслибрис более распространен.

Старейшим экслибрисом в библиотеке является экслибрис Тюбингенского университета 16-го века. Особого внимания заслуживают герб и монограмма соратника Петра I Г. Долгорукого на передней и задней обложках принадлежавшей ему книги. Этот владельческий знак считают первым суперэклибрисом, выполненным для частного лица в России. Из экслибрисов нового времени одним из наиболее удачных является книжный знак О. Яана — единственный экслибрис, созданный художником Л. Рихтером.

Для сборника отобрано 30 экслибрисов из книг, принадлежащих Научной библиотеке ТГУ. В аннотациях приводятся сведения о бывших владельцах книг и их книжных собраниях, указываются техника исполнения экслибриса, его размеры, а также имя художника и время исполнения, если их удалось установить.

Предлагаемый каталог — первая попытка познакомить общественность с экслибрисами из книг, принадлежащих университетской библиотеке, и с помощью книжных знаков дать некоторое представление о богатствах библиотеки и об истории создания ее фондов.

ZUM GELEIT

Das Bücherzeichen, Exlibris oder Super-Exlibris, repräsentiert den Besitzer des Buches, eine konkrete Person oder Organisation. Durch die künstlerischen Mittel des Zeitalters ausgedrückt, birgt sich im Exlibris der ästhetische Wert, der schöpferische Gedanke des Künstlers.

Das Exlibris verbindet das Buch mit seinem Eigner. Es dient oft als Wegweiser bei der Erforschung der Herkunft und des Schicksals eines einzelnen Buches oder ganzer Büchereien. Mit Eigenerzeichen versehene Bücher kann man Provenienz-Exemplare nennen.

In der vor mehr als 170 Jahren gegründeten Universitätsbibliothek zu Tartu gibt es Bände aus vielen berühmten Bibliotheken und Privatsammlungen seiner Zeit. Bei der Ermittlung der ehemaligen Besitzer haben die Bücherzeichen eine große Hilfe geleistet.

Am häufigsten sind in der Bibliothek die Exlibris des 18. Jh. anzutreffen. Die Tatsache ist auch beim Zusammenstellen des Katalogs berücksichtigt worden. Prävalieren die Bücherzeichen deutscher Herkunft. Einerseits weist es auf die Erwerbungsquellen des älteren Bestands der Bibliothek, andererseits aber auf das Land, wo die Exlibris-Liebhaberei mehr verbreitet ist.

Das älteste Exlibris in der Bibliothek ist das Bücherzeichen der Universität Tübingen aus dem 16. Jh. Beachtenswert sind das Wappen und Monogramm G. Dolgorukis, des Mitkämpfers von Peter I., auf dem Vorder- und Rückdeckel des einst ihm angehörten Einbandes. Man hält es für den ersten der Privatperson hergestellten Super-Exlibris in Russland. Von den Exlibris der späteren Zeit ist eines der gelungensten das des Professors O. Jahn — das einzige vom Künstler L. Richter hergestellte Bücherzeichen.

In die vorliegende Sammlung sind 30 Exlibris aus den der Wissenschaftlichen Bibliothek der Tartuer Staatlichen Universität gehörenden Büchern ausgewählt worden. Die Annotationen führen Angaben über die ehemaligen Besitzer und deren Bibliotheken an. Vermerkt sind ebenfalls Technik und Maße, Künstler und Herstellungszeit, falls sie festzustellen waren.

Die vorliegende Auswahl stellt den ersten Versuch dar, die Exlibris aus den Büchern der Universitätsbibliothek Tartu zu publizieren und damit ein Bild über die Reichtümer der Bibliothek und die Provenienz der Bücherbestände zu geben.

TÜBINGENI ÜLIKOOL (asut. 1477), saksa vanimaid ülikoole, asutatud Württembergi hertsogi Eberhard I poolt. Tübingeni ülikooli eksliibrisega köide on selle ülikooli kasvandiku Johannes Kepleri (1571—1630) teos „Ad Vitellionem paralipomena, quibus astronomiae pars optica traditur“ (1604).

ТЮБИНГЕНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ (осн. в 1477 г.), один из старейших немецких университетов, основанный герцогом Вюртембергским Эберхардом I. Книга „Ad Vitellionem paralipomena, quibus astronomiae pars optica traditur“ (1604) с экслибрисом Тюбингенского университета принадлежит перу воспитанника этого университета Иоганна Кеплера (1571—1630).

UNIVERSITÄT TÜBINGEN (gegr. 1477), eine der ältesten Universitäten Deutschlands, gestiftet vom Herzog Eberhard I. zu Württemberg. Der mit dem Exlibris der Universität Tübingen versehene Band ist das Werk des Zöglings dieser Universität Johannes Kepler (1571—1630) „Ad Vitellionem paralipomena, quibus astronomiae pars optica traditur“ (1604).

Paulöige. Гравюра на дереве. Holzschnitt.

~1560. 112×70

PEREKOND BRÜCKNER — Hieronymus Brückner (1582—1645) ning tema sama nimega poeg (1614—1656) ja poja poeg (1639—1693) — saksa juristid ja poliitikud, tegutsesid Erfurti ja Gotha kohtuorganites.

СЕМЬЯ БРЮКНЕР: Иероним Брюкнер (1582—1645), его сын Иероним (1614—1656) и внук Иероним (1639—1693) — немецкие юристы и политики, деятельность которых протекала в судебных органах Эрфурта и Готы.

FAMILIE BRÜCKNER — Hieronymus Brückner (1582—1645) und seine gleichnamigen Sohn (1614—1656) und Enkel (1639—1693) — deutsche Juristen und Politiker, waren in Gerichtsbehörden zu Erfurt und Gotha tätig.

Puulõige. Гравюра на дереве. Holzschnitt.

100×68

JOACHIM VON ZU WINDHAG (1600—1678), krahv, Alam-Austria asehaldur. Windhagi väärtuslikust ja hästi korrastatud raamatukogust (6000 köidet) sai 1678 vastavalt omaniku soovile Viini teine avalik raamatukogu, mis 1787 liideti Viini ülikooli raamatukoguga.

ИОАХИМ ФОН ЦУ ВИНДАГ (1600—1678), граф, наместник Нижней Австрии. Ценное и прекрасно оформленное собрание Виндага (6000 томов) по желанию владельца в 1678 г. было превращено во вторую Венскую публичную библиотеку, а в 1787 г. вошло в состав библиотеки Венского университета.

JOACHIM VON ZU WINDHAG (1600—1678), Graf, Regent in Niederösterreich. Windhagische wertvolle und gutgeordnete Bibliothek (6000 Bde.) wurde dem Wunsch des Besitzers entsprechend 1678 zur zweiten öffentlichen Bibliothek Wiens, 1787 wurde sie der Wiener Universitätsbibliothek einverleibt.

Vaselõige. Гравюра на меди. Kupferstich.

1656. 95×80

ÄNDREAS HEDIO (1640—1703), saksa filosoof, Königsbergi ülikooli loogika- ja filosoofiaprofessor, aastast 1694 kuningliku raamatukogu bibliotekaar.

АНДРЕАС ХЕДИО (1640—1703), немецкий философ, профессор логики и философии Кенигсбергского университета, с 1694 г. библиотекарь королевской библиотеки.

ANDREAS HEDIO (1640—1703), deutscher Philosoph, Professor der Logik und Philosophie an der Universität zu Königsberg, seit 1694 Bibliothekar in der Königlichen Bibliothek.

Vaselõige. Гравюра на меди. Kupferstich.

123 × 74

ANDREAS HEDIO.

PHILOSOPHIE IN ACADEMIA REGIONTANA
PROFESSOR PUBL. ORDINAR. ELECTORALIUM
ALIMNORUM COLLEGIUM ET CONVICTORII IN
SPECTOR PRIMARIUS.

*Me sibi jure suum Dominus propriumq; paravit;
Usum concessit sponte cuiq; bono.
Sed tu si bonus es, Domino me reddito, gratis,
Si retines, malus es, nec bonus usus erit.*

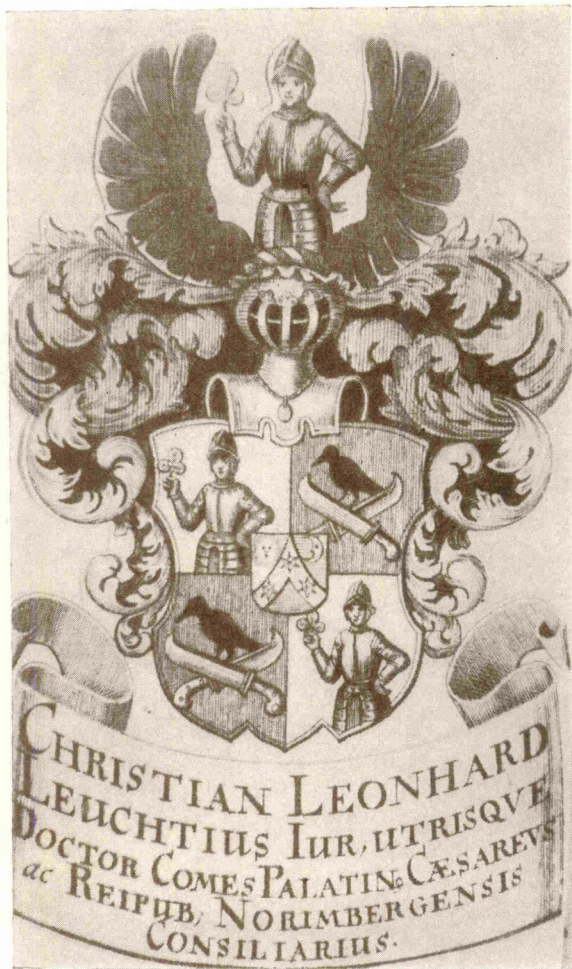
CHRISTIAN LEONHARD LEUCHT (1645—1716), saksa jurist ja publitsist, õigusteaduse doktor, aastast 1690 keiserlik pfaltskrahv Nürnbergis. Leuchtil oli väärtuslik raamatukogu (kataloog 1730); ta kogus õigusteadusalaseid ürikuid, kommenteeris ja andis välja vanu allikmaterjale mitme varjunime all (Antonius Faber, Cassander Thucelius jt.).

ХРИСТИАН ЛЕОНХАРД ЛОЙХТ (1645—1716), немецкий юрист и публицист, доктор юридических наук, с 1690 г. императорский пфальцграф в Нюрнберге. У Лойхта была ценная библиотека (каталог 1730 г.); он собирал подлинные юридические документы, комментировал и издавал под разными псевдонимами (Antonius Faber, Cassander Thucelius и др.) старые материалы-первоисточники.

CHRISTIAN LEONHARD LEUCHT (1645—1716), deutscher Jurist und Publizist, Doktor der Rechtswissenschaft, seit 1690 kaiserlicher Pfalzgraf in Nürnberg. Leucht hatte eine ansehnliche Bibliothek (Katalog 1730); er sammelte Urkunden des öffentlichen Rechts, kommentierte und gab ältere bedeutende Werke unter fingierten Namen (Antonius Faber, Cassander Thucelius u. a.) heraus.

Vaselõige. Гравюра на меди. Kupferstich.

128×76

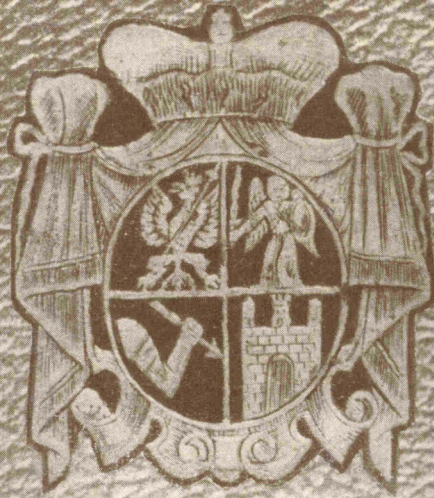
GRIGORI DOLGORUKI (1656—1723), vürst, vene diplomaat, kauaaegne Vene saadik Poolas, kus kaitses edukalt oma maa huve. Dolgoruki raamatukogu sattus Peterburi Teaduste Akadeemia presidendi J. Korfi kaudu tsaariperekonna valdusesse ja edasi suurvürst Konstantin Pavlovitši vallaspoja P. Aleksandrovi kätte. Köide Dolgoruki supereksliibrisega asub raamatute hulgas, mis P. Aleksandrov kinkis 1832 Tartu ülikoolile. Dolgoruki kogu tervikuna läks laiali käesoleva sajandi 20-ndatel aastatel.

ГРИГОРИЙ ДОЛГОРУКИЙ (1656—1723), князь, русский дипломат, был в течение многих лет русским послом в Польше, где он успешно защищал интересы России. Через президента Петербургской академии наук И. Корфа библиотека Долгорукого попала во владение царской семьи и далее к П. Александрову, внебрачному сыну великого князя Константина Павловича. Книга с суперэкслибрисом Долгорукого находится в собрании, подаренном П. Александровым в 1832 г. Тартускому университету. Библиотека Долгорукого полностью распалась в 20-х годах настоящего столетия.

GRIGORI DOLGORUKI (1656—1723), Fürst, russischer Diplomat, langjähriger Botschafter Russlands in Polen, wo er die Interessen seines Landes mit Erfolg verteidigte. Die Bibliothek Dolgorukis ging durch J. Korff, den Präsidenten der Petersburger Akademie der Wissenschaften, in den Besitz der kaiserlichen Familie und weiter an P. Alexandrow, den unehelichen Sohn des Großfürsten Konstantin Pawlowitsch. Der Einband mit dem Super-Exlibris Dolgorukis befindet sich unter den Büchern, die P. Alexandrow 1832 der Tartuer Universität schenkte. Dolgorukis Sammlung im ganzen ging in den 20-er Jahren dieses Jahrhunderts auseinander.

Kuldtrükk. Тиснение золотом. Golddruck.

65×50

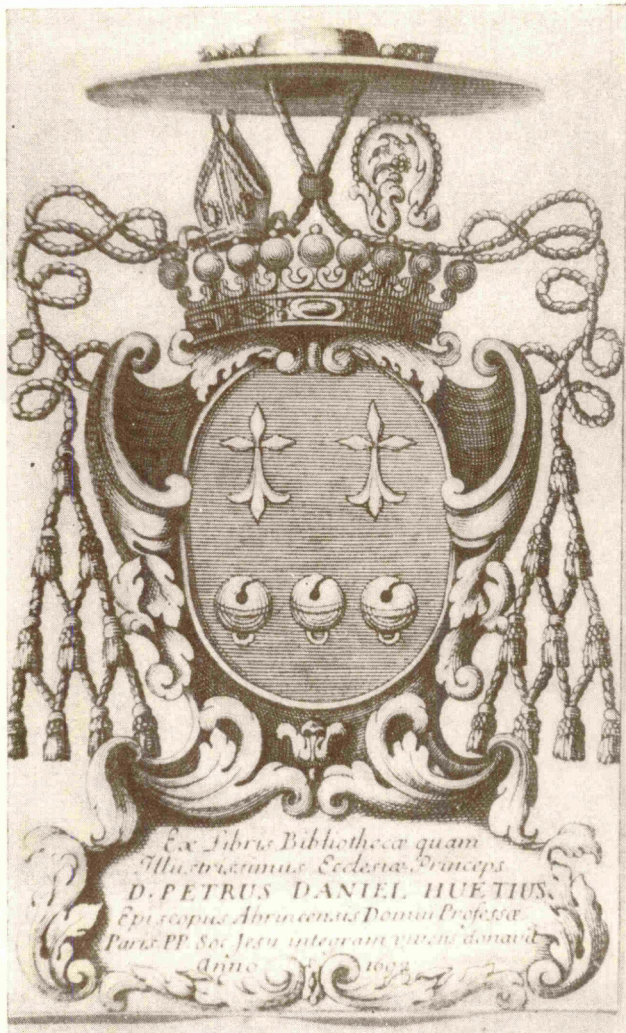
PIERRE DANIEL HUET (1630—1721), prantsuse teoloog ja filosoof, Louis XV õpetaja, andis välja koos J. B. Bossuet'ga klassikute seeriat „ad usum Delphini“. Filosoofilistes töodes vaidles Descartes'i ekstreemse ratsionalismi vastu. 1692 pärandas Huet oma raamatukogu (8000 köidet) jesuiitide ordule Pariisis, varustades raamatud kinkeeksliibrisega. Pärast jesuiitide ordu likvideerimist 1764 nõudsid Huet' pärijad tema kogu tagasi ja müüsid selle Louis XV Kuninglikule Raamatukogule, pärastisele Rahvusraamatukogule Pariisis.

ПЬЕР ДАНИЭЛЬ ГЮЭ (1630—1721), французский теолог и философ, учитель Людовика XV. Вместе с Ж. Б. Боссюэ издавал серию классиков „ad usum Delphini“. В своих философских трудах выступал против крайнего рационализма Декарта. В 1692 г. Гюэ завещал свою библиотеку (8000 томов) парижскому ордену иезуитов, снабдив книги дарственным экслибрисом. После ликвидации ордена иезуитов в 1764 г. наследники Гюэ потребовали вернуть им его собрание, а затем продали его Королевской библиотеке Людовика XV, ставшей позднее Парижской национальной библиотекой.

PIERRE DANIEL HUET (1630—1721), französischer Theologe und Philosoph, Lehrer Ludwigs XV., gab mit J. B. Bossuet Klassikerausgaben „ad usum Delphini“ heraus. In seinen philosophischen Werken widersprach er dem extremen Rationalismus Descartes'. 1692 vermachte Huet seine Bibliothek (8000 Bde.) dem Jesuitenorden in Paris, indem er die Bücher mit einem Memorien-Zeichen versah. Nach der Auflösung des Ordens 1764 erhielten die Erben Huet's seine Sammlung zurück und verkauften sie an Ludwig XV. für die Königliche Bibliothek, spätere Nationale Bibliothek zu Paris.

Vaselõige. Гравюра на меди. Kupferstich.

1692. 133×83

Ex Libris Bibliothecae quam
Illustrissimus Ecclesiae Princeps
D. PETRUS DANIEL HUETIUS
Episcopus Abrincensis Domini Praefata
Paris PP. Soc. Jesu integram viventi donavit
Anno 1692

JOHANN DAVID KÖHLER (1684—1755), saksa ajaloolane ja numismaatik, professor Altdorfi ja Göttingeni ülikoolis. Tema raamatukogu nimetatakse 18. saj. suuremate saksa eraraamatukogude hulgas (kataloog 1755). Eksliibrise autor: MARTIN TYROFF (1705—1758), saksa graveerija, raamatuillustraator ja kirjastaja.

ИОГАНН ДАВИД КЁЛЕР (1684—1755), немецкий историк и нумизмат, профессор Альтдорфского и Геттингенского университетов. Его библиотека указывается в числе наиболее значительных немецких частных собраний 18 в. (каталог 1755 г.).

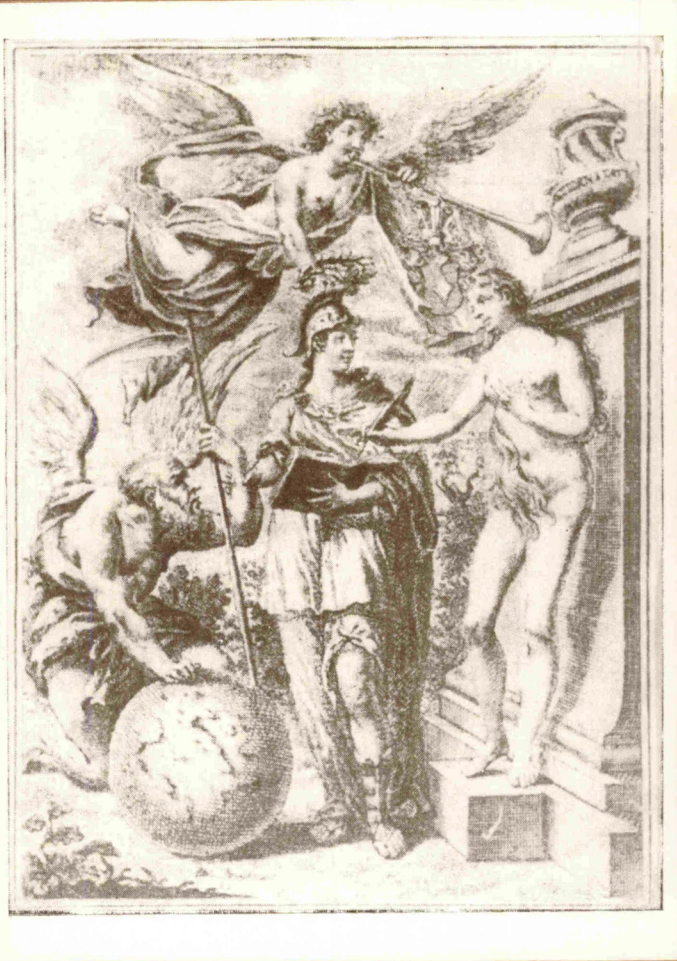
Автор экслибриса: MARTIN ТЮРОФ (1705—1758), немецкий гравер, иллюстратор книг и издатель.

JOHANN DAVID KÖHLER (1684—1755), deutscher Historiker und Numismatiker, Professor in Altdorf und Göttingen. Seine Bibliothek wird unter den vorzüglichsten Privatbibliotheken Deutschlands im 18. Jh. erwähnt (Katalog 1755).

Verfertiger des Exlibris: MARTIN TYROFF (1705—1758), deutscher Radierer, Buchillustrator und Verleger.

Vaselõige. Гравюра на меди. Kupferstich.

119×90

KARL GOTTLIEB GUICHARD (1724—1775), saksa sõjakirjanik (varjunimega Quintus Icilius), aastast 1758 kuningas Friedrich II kaaskonnas. Omandas raamatukogu (5300 köidet) saksi lossi Hubertusburgi vallutamisel Seitsmeaastases sõjas. Pärast Guichardi surma ostis tema kogu Friedrich II ja liitis Berliini Kuningliku Raamatukoguga.

КАРЛ ГОТЛИБ ГИШАР (1724—1775), немецкий военный писатель (псевдоним Quintus Icilius), с 1758 г. состоял при дворе Фридриха II. При захвате саксонского замка Губертусбург в Семилетней войне Гишар присвоил себе его библиотеку (5300 томов). После смерти Гишара Фридрих II купил это собрание и передал его Королевской библиотеке в Берлине.

KARL GOTTLIEB GUICHARD (1724—1775), deutscher Militärschriftsteller (unter dem Namen Quintus Icilius), seit 1758 im Gefolge Friedrichs II. Er erwarb seine Bibliothek (5300 Bde.) bei der Eroberung des sächsischen Schlosses Hubertusburg im Siebenjährigen Kriege. Nach dem Tode Guichards kaufte Friedrich II. seine Sammlung und verleihte sie der Königlichen Bibliothek in Berlin ein.

Paalõige. Гравюра на дереве. Holzschnitt.

77×71

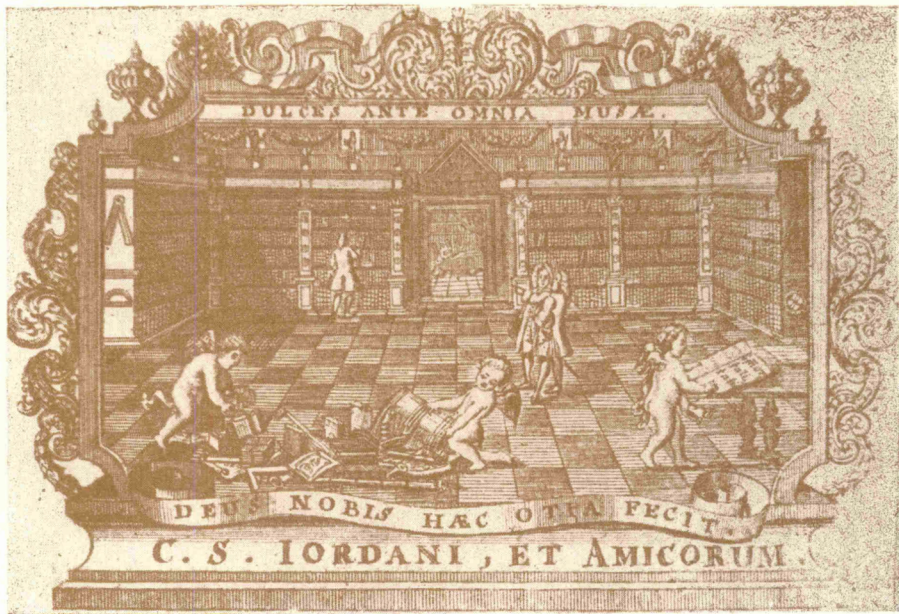
CHARLES ETIENNE JORDAN (1700—1745), preisi salanõunik ja ühiskonnategelane, aastast 1744 Berliini Teaduste Akadeemia asepresident. Kuulus kuningas Friedrich II lähemate sõprade hulka. Jordani raamatukogu müüdi oksjonil 1757.

ШАРЛЬ ЭТЬЕН ЖОРДАН (1700—1745), прусский тайный советник и общественный деятель, с 1744 г. вице-президент Берлинской академии наук. Принадлежал к числу близких друзей Фридриха II. Библиотека Жордана была продана с аукциона в 1757 г.

CHARLES ETIENNE JORDAN (1700—1745), preussischer Geheimrat, seit 1744 Vizepäsident der Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Er betätigte sich aktiv am öffentlichen Leben, gehörte zum Freundeskreise Friedrichs II. Jordans Bibliothek wurde 1757 versteigert.

Ofort. Офорт. Radierung.

78×117

DULCES ANTE OMNIA MUSE.

DEUS NOBIS HAC OTIA FECIT.

C. S. IORDANI, ET AMICORUM.

CHRISTIAN GOTTLIEB JÖCHER (1694—1758), saksa leksikograaf, Leipzigi ülikooli filosoofiaprofessor ja bibliotekaar, saksa teadusliku ajakirja „Acta eruditōrum“ kauaaegne toimetaja. Jöcheri teeneks on teose „Allgemeines Gelehrtenlexicon“ (1750—51) koostamine, mis käsitleb 76000 artiklis õpetlasi vanimast ajast aastani 1750.

ХРИСТИАН ГОТЛИБ ЙЕХЕР (1694—1758), немецкий лексикограф, профессор философии и библиотекарь Лейпцигского университета; был долгое время редактором немецкого научного журнала „Acta eruditōrum“. Йехер является автором труда „Allgemeines Gelehrtenlexicon“ (1750—51), который содержит 76000 статей о деятельности ученых предшествующих эпох (до 1750 г.).

CHRISTIAN GOTTLIEB JÖCHER (1694—1758), deutscher Lexikograph, Professor der Philosophie und Bibliothekar an der Leipziger Universität, langjähriger Redakteur der deutschen wissenschaftlichen Zeitschrift „Acta eruditōrum“. Sein Hauptwerk ist das „Allgemeine Gelehrtenlexicon“ (1750—51), das in 76000 Artikeln die Gelehrten von den ältesten Zeiten bis 1750 umfaßt.

Ofort. Офорт. Radierung.

~ 1750. 80x56

JOHANN GOTTLOB IMMANUEL BREITKOPF (1719—1794), saksa trükkal ja kirjastaja Leipzigi; tegi mitmeid uuendusi trükiasjanduses, avaldas uurimusi trükikunsti ajaloost. Breitkopfi suurepärase erialaraamatukogu kasutajate hulgas oli J. W. Goethe.

ИОГАНН ГОТЛОБ ИММАНУЭЛЬ БРАЙТКОПФ (1719—1794), немецкий типограф и издатель в Лейпциге; внедрил целый ряд новшеств в печатное дело, публиковал исследования по истории печатного искусства. Брайткопф имел великолепное собрание книг по своей специальности, среди людей, пользовавшихся этим собранием, был И. В. Гете.

JOHANN GOTTLOB IMMANUEL BREITKOPF (1719—1794), deutscher Buchdrucker und Verleger zu Leipzig; machte eine Reihe Neuerungen in der Typographie, veröffentlichte Schriften über die Geschichte der Buchdruckerkunst. Unter den Besuchern seiner vorzüglichen Fachbibliothek war J. W. Goethe.

Puulõige. Гравюра на дереве. Holzschnitt.

70×68

LIPSIÆ

ex

Ioh. Gottl. Imman. Breitkopfii

BIBLIOTHECA.

MORIZ KARL CHRISTIAN WOOG (1684—1754), saksa vaimulik, Dresdeni linnapastor, on avaldanud oma töid trükis; kogus suure raamatukogu, mille kataloog ilmus 1755.

Joonistas M. WERNERIN.

Graveeris CHRISTIAN FRIEDRICH BOETIUS (1706—1782), saksa graveerija ja raamatuillustraator.

МОРИЦ КАРЛ ХРИСТИАН ВООГ (1684—1754), немецкий священник, городской пастор в Дрездене, издавал свои труды в печати; собрал большую библиотеку, каталог которой был напечатан в 1755 г.

Рисовал М. ВЕРНЕРИН.

Гравировал ХРИСТИАН ФРИДРИХ БОЭТИУС (1706—1782), немецкий гравёр и иллюстратор.

MORIZ KARL CHRISTIAN WOOG (1684—1754), deutscher Geistliche, Stadtprediger in Dresden, eine Reihe seiner Schriften sind im Druck erschienen; er sammelte eine große Bücherei, deren Katalog 1755 herauskam.

Gezeichnet von M. WERNERIN.

Gestochen von CHRISTIAN FRIEDRICH BOETIUS (1706—1782), deutschem Radierer und Buchillustrator.

Vaselõige, ofort. Гравюра на меди, офорт. Kupferstich, Radierung.

137×74

BIBLIOTHECA
WOODIANA

Nominor a libra: librat^{us} ne lev^{is}
unquam
Inveniar, praesta pondere Christo
tuo.

JOSEF FLIES (18. saj.), saksa arst, raamatu- ja kunstikogu omanik Berliinis. Eksliibrise autor: JOHANN WILHELM MEIL (1733—1805), saksa joonistaja ja graveerija, Berliini Kunstide Akadeemia direktor.

ЙОЗЕФ ФЛИЙС (18-й в.), немецкий врач, владелец собрания книг и произведений искусства в Берлине.

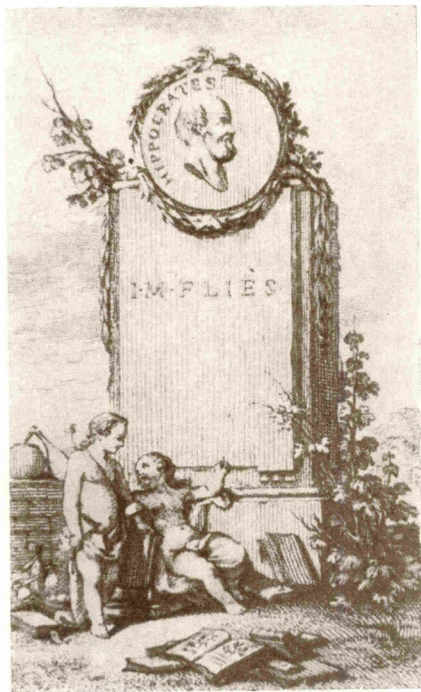
Автор экслибриса: ИОГАНН ВИЛЬГЕЛЬМ МАЙЛЬ (1733—1805), немецкий рисовальщик и гравёр, директор Берлинской академии художеств.

JOSEF FLIES (18. Jh.), deutscher Arzt, Besitzer einer Buch- und Kunstsammlung in Berlin.

Verfertiger des Exlibris: JOHANN WILHELM MEIL (1733—1805), deutscher Zeichner und Radierer, Direktor der Akademie der Künste in Berlin.

Ofort. Офорт. Radierung.

94×60

NAPOLEON I BONAPARTE (1769—1821), Prantsuse keiser. Napoleon on tuntud ka bibliofiilina. Tema 1798 rajatud isiklik raamatukogu (7000 köidet) asus Malmaisoni lossis. Keiserlik raamatukogu (100000 köidet) oli paigutatud Tuileries', Suure Trianoni, Rambouillet' jt. lossidesse. Seal valiti Napoleoni käsul ka käsiraamatukogud, mis saatsid teda sõjakäikudel. Ülikooli raamatukogus leiduv Napoleoni superekслиbrisega köide (Plutarque. Les vies des hommes illustres. T. 7. Paris, 1811) on saanud trofeena prantslaste taganemisel Moskvast.

НАПОЛЕОН I БОНАПАРТ (1769—1821), французский император. Наполеон известен также как библиофил. Его личная библиотека (7000 томов), созданная в 1798 г., находилась в Мальмэзоне. Императорская библиотека (100000 томов) была размещена в Тюильри, в Большом Трианоне, Рамбуйе и других дворцах. По приказу Наполеона отсюда выбирались книги для его походных библиотек, сопровождавших его в военных переходах. Наполеоновский том, находящийся в университетской библиотеке (Plutarque. Les vies des hommes illustres. T. 7. Paris, 1811), был получен в качестве трофея во время бегства французов из Москвы.

NAPOLEON I BONAPARTE (1769—1821), französischer Kaiser. Napoleon ist auch als Bibliophile bekannt. Seine 1798 gegründete Privatbüchersammlung (7000 Bde.) befand sich im Schlosse Malmaison. Kaiserliche Bibliothek (100000 Bde.) war in Schlössern von Tuileries, Grand Trianon, Rambouillet u. a. untergebracht. Auf Befehl Napoleons ausgewählte Handbibliotheken folgten dem Kaiser auf seinen Feldzügen. Der sich in der Universitätsbibliothek befindende Band (Plutarque. Les vies des hommes illustres. T. 7. Paris, 1811.) mit dem Super-Exlibris Napoleons wurde während des Rückzuges der Franzosen aus Moskau als Trophäe erhalten.

Kuldtrükk. Тиснение золотом. Golddruck.

65×50

FJODOR TUMANSKI (Tomanski) (1746 /eksliibrisel 1756/—1810), vene kirjanik ja tõlkija, Riia tolliameti võõrkeelsete raamatute kurikuulus tšensor (1797—1802). Kogus ja avaldas materjale Peeter I ja tema ajastu kohta. Andis välja 18. sajandi lõpul mitmeid ajakirju.

ФЕДОР ТУМАНСКИЙ (Томанский) (1746 /на экслибрисе 1756/—1810), русский писатель и переводчик, пресловутый цензор иностранной литературы при Рижской таможне (1797—1802). Собирал и публиковал материалы о Петре I и его эпохе. Издавал несколько журналов в конце 18 в.

FJODOR TUMANSKI (Tomanski) (1746 /auf dem Exlibris 1756/ —1810), russischer Schriftsteller und Übersetzer, berüchtigter Zensor der fremdsprachigen Bücher beim Rigascher Zollamt (1797—1802). Sammelte und publizierte Materialien über Peter I. und seine Zeit. Gab am Ende des 18. Jh. mehrere Zeitschriften heraus.

Пуулõige. Гравюра на дереве. Holzschnitt.

80×55

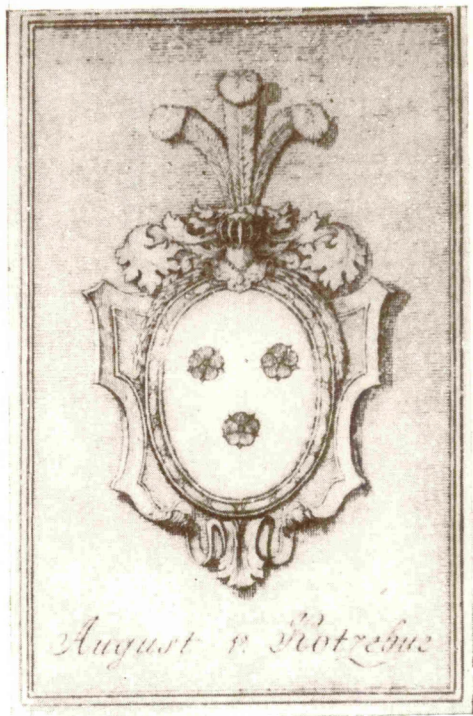
AUGUST VON KOTZEBUE (1761—1819), saksa näitekirjanik. Elas aastaid Venemaal, sealhulgas ka Eestis; aastail 1785—95 Eestimaa kubermangu magistraadi president. Kotzebue oli Tallinna esimese teatri (Revaler Liebhaber-Theater, 1784) rajajaid. Oma memuaarides puudutas ka Eesti olusid; tema näidendeid on eestindatud ja Eestis rohkesti lavastatud.

АВГУСТ ФОН КОЦЕБУ (1761—1819), немецкий драматург. В течение многих лет жил в России, в частности в Эстонии; в 1785—95 гг. был председателем губернского магистрата Эстляндии. Коцебу был одним из основателей первого таллинского театра (Revaler Liebhaber-Theater, 1784). В своих мемуарах он касается также пребывания в Эстонии; некоторые его пьесы переведены на эстонский язык и неоднократно ставились на эстонской сцене.

AUGUST VON KOTZEBUE (1761—1819), deutscher Dramatiker. Er lebte lange in Russland, darunter auch in Estland; 1785—95 Präsident des Gouvernements-magistrats Estland. Kotzebue gründete das erste Theater (Revaler Liebhaber-Theater, 1784) in Tallinn. In seinen Memorien behandelte er auch die estnischen Verhältnisse. Einige seiner Dramen wurden ins Estnische übertragen und auch recht oft gespielt.

Vaselõige, ofort. Гравюра на меди, офорт. Kupferstich, Radierung.

108×72

August n Potebus

CARL GUSTAV SAMSON VON HIMMELSTIERN (1750—1825), maamarsal, mõisaomanik Liivimaal. Samson v. Himmelstiernide raamatukogu (üle 17000 köite) väärtuslikuma osa moodustasid saksa klassikute esitrükid ja *Baltica*-kogu.

КАРЛ ГУСТАВ САМСОН ФОН ГИММЕЛЬШТИЕРН (1750—1825), ландмаршал, владелец поместий в Лифляндии. Наиболее ценную часть фамильной библиотеки Самсон фон Гиммельштиернов (свыше 17000 томов) составляли первые издания немецких классиков и книги по разделу *Baltica*.

CARL GUSTAV SAMSON VON HIMMELSTIERN (1750—1825), Landmarschall, Gutsbesitzer in Livland. Den wertvollsten Teil der Familienbibliothek der Samson von Himmelstierns (über 17000 Bde.) stellten die Erstaussgaben deutscher Klassiker und die *Baltica*-Sammlung dar.

Ofort. Офорт. Radierung.

80×61

Ex Apparatu Librario
Caroli Gustavide Sam
son.

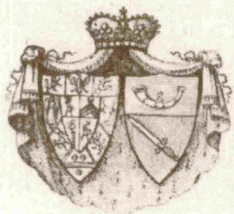
DOROTHEA BIRON, sünd. v. Medem (1761—1821), hertsoginna, Kuramaa viimase hertsogi Peter Bironi abikaasa. Oli oma aja haritumaid naisi Baltimail, suhtles mitmete kunstnike ja õpetlastega.

ДОРОТЕЯ БИРОН, rožd. ф. Медем (1761—1821), герцогиня, супруга последнего курляндского герцога Петера Бирона. Была одной из образованнейших женщин своего времени в Прибалтике, общалась со многими художниками и учеными.

DOROTHEA BIRON, geb. v. Medem (1761—1821), Herzogin, Gemahlin des letzten Herzogs von Kurland Peter Biron. Sie war eine der gebildetsten Frauen ihrer Zeit im Baltikum, stand im lebhaftem Verkehr mit vielen Künstlern und Gelehrten.

Ofort. Офорт. Radierung.

50×50

*Bibliothèque de S. L. L.
Madame la Duchesse
de Courlande.*

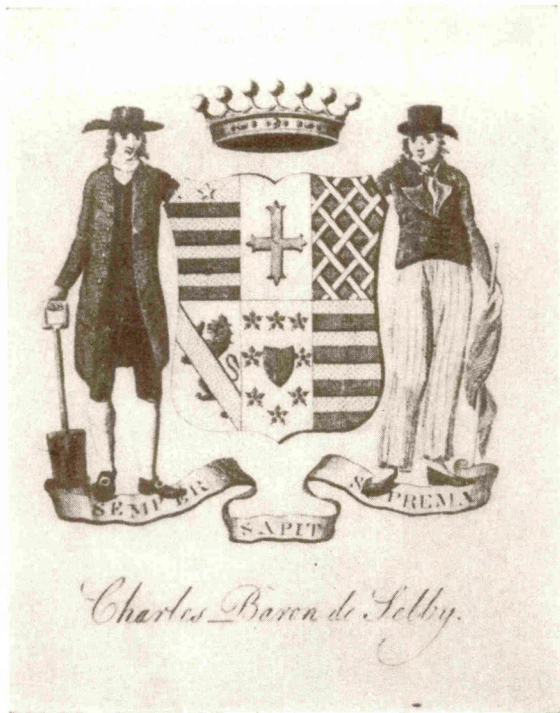
CHARLES SELBY (1802?—1863), baron, inglise näitleja ja näitekirjanik.

ЧАРЛЬЗ СЕЛБИ (1802?—1863), барон, английский актер и драматург.

CHARLES SELBY (1802?—1863), Baron, englischer Schauspieler und Dramatiker.

Vaselõige. Гравюра на меди. Kupferstich.

95 × 66

Charles Baron de Selby.

ALEKSANDER SMIRDIN (1795—1857), nimekas vene kirjastaja, raamatukaupmees ja bibliograaf. Tema raamatukauplus oli Peterburis omamoodi kirjanduslikuks salongi, mida külastasid A. Puškin, I. Krölov, V. Žukovski jt. Suur osa Smirdini raamatukogust (sisaldas 18000 köidet) loositi välja loteriil aastail 1842—43. Ülejäänud osa ostis 1879 Riia antikvaar N. Kymmel.

АЛЕКСАНДР СМЕРДИН (1795—1857), известный русский издатель, книготорговец и библиограф. Его книжный магазин в Петербурге был своего рода литературным салоном, где бывали А. Пушкин, И. Крылов, В. Жуковский и др. Большая часть книжного собрания Смирдина (содержавшего 18000 томов) была разыграна на лотерею в 1842—43 гг. Оставшуюся часть купил в 1879 г. рижский антиквар Н. Киммель.

ALEXANDER SMIRDIN (1795—1857), namhafter russischer Verleger, Buchhändler und Bibliograph. Seine Buchhandlung in Petersburg war in ihrer Art literarischer Salon, unter dessen Besuchern A. Puschkin, I. Krylow, W. Shukowski u. a. waren. Ein großer Teil der Bibliothek Smirdins (betrug 18000 Bde.) wurde auf der Lotterie in den Jahren 1842—43 ausgelost. Den Rest der Bücher kaufte 1879 der Antiquar N. Kymmel in Riga.

Lito. Литография. Litographie.

56×69

ALEKSANDER STROGANOV (1818—1864), krahv, jäägermeister vene tsaari õukonnas, numismaatik, Peterburi Arheoloogiaseltsi (1846) asutajaliige.

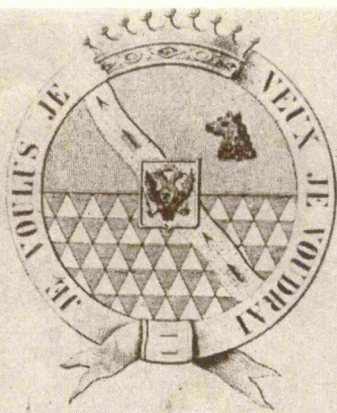
Eksliibrise autor: F. SCHUSTER.

АЛЕКСАНДР СТРОГАНОВ (1818—1864), граф, егермейстер царского двора; нумизмат, один из учредителей Петербургского археологического общества (1846).

Автор экслибриса: Ф. ШУСТЕР.

ALEXANDER STROGANOW (1818—1864), Graf, Jägermeister am Hofe des russischen Zaren, Numismatiker, Mitgründer der Petersburger Archäologischen Gesellschaft (1846).

Verfertiger des Exlibris: F. SCHUSTER.

Графа А. С. Сурганова

ALEKSANDER POLOVTSOV (1832—1909), vene riigitegelane, Vene Ajalooeltsi (1866) asutajaliige ja aastast 1897 esimees.

Eksliibrise autor: VASSILI MATE (1856—1917), vene graafik, Peterburi Kunstide Akadeemia professor.

АЛЕКСАНДР ПОЛОВЦОВ (1832—1909), русский государственный деятель, один из учредителей Русского исторического общества (1866) и с 1897 г. — его председатель.

Автор экслибриса: ВАСИЛИЙ МАТЭ (1856—1917), русский график, профессор Академии художеств в Петербурге.

ALEXANDER POLOVZOW (1832—1909), russischer Politiker, Mitgründer der Russischen Gesellschaft für Geschichte (1866) und seit 1897 Präsident derselben.

Verfertiger des Exlibris: VASSILI MATE (1856—1917), russischer Graphiker, Professor an der Akademie der Künste in Petersburg.

OTTO JAHN (1813—1869), saksa arheoloog ja muusikateadlane, professor Greifswaldi, Leipzigi ja Bonni ülikoolis. Viis sisse range filoloogilis-kriitilise meetodi antiikmälestiste interpreteerimisel. Jahni muusikaajalooalastest töödest on põhjanev „W. A. Mozart“ (1856—59). Jahni raamatukogu (30000 köidet) müüdi oksjonil 1870.

Ekслиibrise autor: LUDWIG RICHTER (1803—1884), saksa maalikunstnik ja joonistaja, Dresdeni Kunstide Akadeemia professor.

OTTO ЯАН (1813—1869), немецкий археолог и музыковед, профессор Грейфсвальдского, Лейпцигского и Боннского университетов. Ввел филолого-критический метод интерпретации античных памятников. Из музыковедческих трудов Яана самым значительным является „W. A. Mozart“ (1856—59). Библиотека Яана (30000 томов) была продана с аукциона в 1870 г.

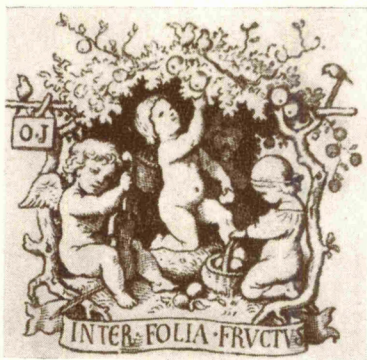
Автор экслибриса: ЛЮДВИГ РИХТЕР (1803—1884), немецкий живописец и рисовальщик, профессор Дрезденской академии художеств.

OTTO JAHN (1813—1869), deutscher Archäologe und Musikforscher, Professor in Greifswald, Leipzig und Bonn. Er führte die strenge philologisch-kritische Methode der Interpretation bei der Deutung antiker Denkmäler ein. Sein grundlegendes musikhistorisches Werk ist „W. A. Mozart“ (1856—59). Jahns Bibliothek (30000 Bde.) wurde 1870 versteigert.

Verfertiger des Exlibris: LUDWIG RICHTER (1803—1884), deutscher Maler und Zeichner, Professor an der Akademie der Künste in Dresden.

Puugravüür. Гравюра на дереве. Holzstich.

45×47

ELOF TEGNÉR (1844—1900), rootsi ajaloolane ja kultuuriloolane, aastast 1883 Lundi ülikooli raamatukogu direktor. Tema sulest ilmus „Lunds universitets historia 1668—1868“ (1868) ja „Lunds universitet 1872—97“ (1897). Andis välja oma vanaisa, kuulsa rootsi luuletaja Esaias Tegnéri teoseid.

ЭЛОФ ТЕГНЕР (1844—1900), шведский историк и бытописатель, с 1883 г. директор библиотеки Лундского университета. Им написана „Lunds universitets historia 1668—1868“ (1868) и „Lunds universitet 1872—97“ (1897). Издавал произведения своего деда, известного шведского поэта Эсайаса Тегнера.

ELOF TEGNÉR (1844—1900), schwedischer Historiker und Kulturhistoriker, seit 1883 Direktor der Universitätsbibliothek in Lund. Von seinen Schriften sei „Lunds universitets historia 1668—1868“ (1868) und „Lunds universitet 1872—97“ (1897) erwähnt. Er gab die Werke seines Großvaters, des berühmten schwedischen Dichters Esaias Tegnér heraus.

Vaselõige. Гравюра на меди. Kupferstich.

1883. 45 × 45

OTTO EDVARD AUGUST HJELT (1823—1913), soome arst ja ajaloolane. Huvitus bioloogia ja meditsiini ajaloost. Hjelti arvukate tööde hulgast on ulatuslikumad „Svenska och Finska Medicinalvernets historia 1663—1812“ (1891—93) ja „Finlands medicinska bibliografi 1640—1900“ (1905).

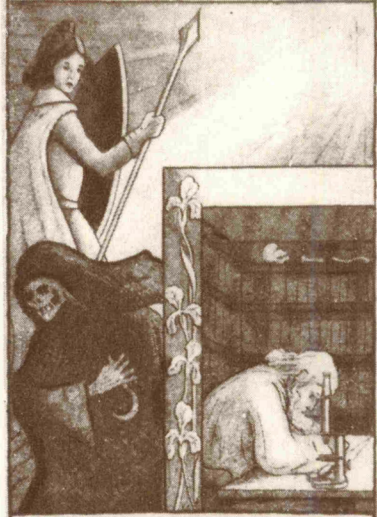
ОТТО ЭДВАРД АВГУСТ ЕЛЬТ (1823—1913), финский врач и историк. Интересовался историей медицины и биологии. Среди многочисленных трудов Ельта особое место занимают „Svenska och Finska Medicinalvernets historia 1663—1812“ (1891—93) и „Finlands medicinska bibliografi 1640—1900“ (1905).

OTTO EDVARD AUGUST HJELT (1823—1913), finnischer Arzt und Historiker. Er interessierte sich für die Geschichte der Biologie und Medizin. Von Hjelts zahlreichen Schriften sind die umfassendsten „Svenska och Finska Medicinalvernets historia 1663—1812“ (1891—93) und „Finlands medicinska bibliografi 1640—1900“ (1905).

Клі́ше. Клише. Klischee.

80 × 47

Ex-libris

Otto E.A. Hjelt.

PER WÄINÖ WIESELGREN (sünd. 1900), rootsi keele- ja kirjandusteadlane, filoloogiadoktor. Aastail 1930—40 Tartu ülikooli rootsi keele ja kirjanduse professor. Oli Akadeemilise Rootsi—Eesti Seltsi esimees.

Eksliibrise autor: **HANDO MUGASTO** (1907—1937), eesti graafik, raamatu-illustraator ja eksliibriste meister.

ПЕР ВЯЙНЁ ВИЗЕЛЬГРЕН (род. 1900), шведский учёный, исследователь языка и литературы, доктор филологических наук. В 1930—40 гг. профессор шведского языка и литературы Тартуского университета. Был председателем Академического Шведско-Эстонского общества.

Автор экслибриса: **ХАНДО МУГАСТО** (1907—1937), эстонский график, иллюстратор и мастер экслибриса.

PER WÄINÖ WIESELGREN (geb. 1900), schwedischer Sprach- und Literaturforscher, Doktor der Philologie. War 1930—40 Professor der schwedischen Sprache und Literatur an der Tartuer Universität, Präsident des Akademischen Schwedisch-Estnischen Vereins.

Verfertiger des Exlibris: **HANDO MUGASTO** (1907—1937), estnischer Graphiker, Buchillustrator und Exlibriskünstler.

Puulõige. Гравюра на дереве. Holzschnitt.

1937. 57 × 57

PER WIESELGREN

KARL MENNING (1874—1941), eesti kutselise teatri rajaja, diplomaat. Oli teatri „Vanemuine“ juht 1906—14. Menningu raamatukogus leitud kunsti-, teatri- ja muusikaalast kirjandust, sealhulgas ka haruldusi.

Ekслиibrise autor: MAX MALITZ (1885—?), saksa maalikunstnik; tegutses mõnda aega Tallinnas Kunsttööstuskooli õpetajana.

КАРЛ МЕННИНГ (1874—1941), основатель эстонского профессионального театра, дипломат. Был руководителем театра „Ванемуйне“ в 1906—1914 гг. В собрании Меннинга имелись книги по искусству, музыке и театру, в том числе и редкие.

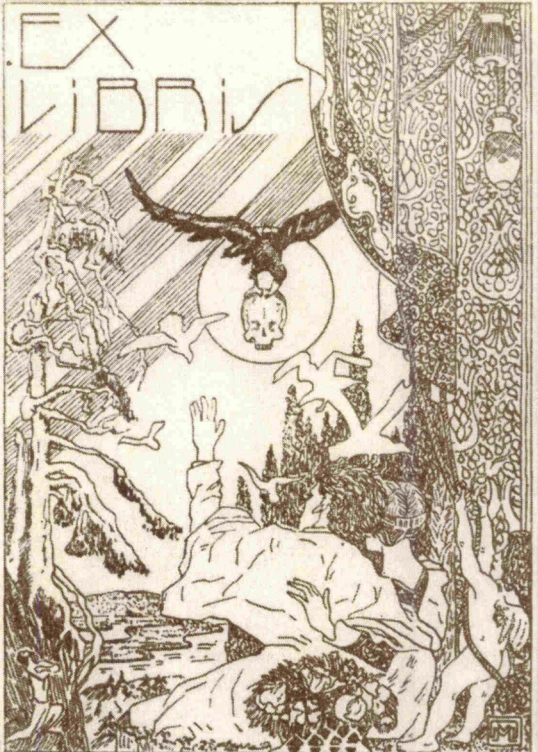
Автор экслибриса: МАКС МАЛИЦ (1885—?), немецкий живописец; работал некоторое время преподавателем в Таллинском художественно-промышленном училище.

KARL MENNING (1874—1941), Gründer des estnischen professionalen Theaters, Diplomat. Intendant des Theaters „Vanemuine“ 1906—14. Seine Büchersammlung enthielt Literatur über Kunst, Theater und Musik, darunter auch Raritäten.

Verfertiger des Exlibris: MAX MALITZ (1885—?), deutscher Maler; war einige Zeit als Lehrer an der Kunstgewerbeschule in Tallinn tätig.

Клі́ше. Клише. Klischee.

1924. 105×67

KARL MENNING

FRIEDRICH PUKSOO (aastani 1935 Puksov) (1890—1969), eesti raamatu-
koguteadlane ja bibliograaf, Tartu ülikooli raamatukogu kauaaegne direktor
(1920—44). Tema sulest on ilmunud uurimusi eesti raamatu ja trükikunsti
ajaloo kohta.

Ekслиibrise autor: ADO VABBE (1892—1961), eesti maalikunstnik, graafik ja
raamatuillustraator.

ФРИДРИХ ПУКСОО (до 1935 г. Пуксов) (1890—1969), эстонский биб-
лиотековед и библиограф, директор библиотеки Тартуского университета
(1920—44). Им написаны труды по истории эстонской книги и печатного
искусства.

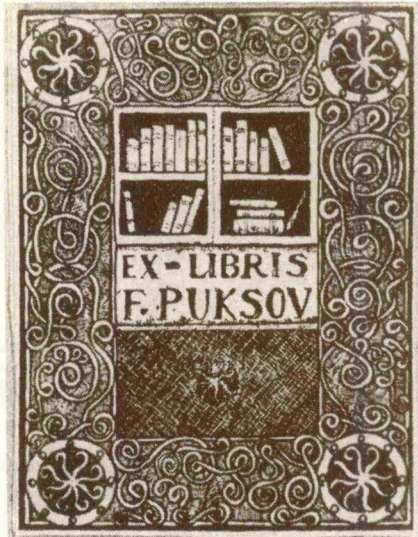
Автор экслибриса: АДО ВАББЕ (1892—1961), эстонский живописец, график
и иллюстратор книг.

FRIEDRICH PUKSOO (bis 1935 Puksov) (1890—1969), estnischer Biblio-
thekswissenschaftler und Bibliograph, langjähriger Direktor der Universitäts-
bibliothek in Tartu (1920—44). Er veröffentlichte Schriften über die Geschichte
des estnischen Buches und der Buchdruckerkunst.

Verfertiger des Exlibris: ADO VABBE (1892—1961), estnischer Maler, Gra-
phiker und Buchillustrator.

Клі́ше. Клише. Klischee.

1923. 68×51

Ekслиibriste nimestik

Tübingeni ülikool	8
Perekond Brückner	10
Joachim von zu Windhag	12
Andreas Hedio	14
Christian Leonhard Leucht	16
Grigori Dolgoruki	18
Pierre Daniel Huet	20
Johann David Köhler	22
Karl Gottlieb Guichard	24
Charles Etienne Jordan	26
Christian Gottlieb Jöcher	28
Johann Gottlob Immanuel Breitkopf	30
Moriz Karl Christian Woog	32
Josef Flies	34
Napoleon I Bonaparte	36
Fjodor Tumanski (Tomanski)	38
August von Kotzebue	40
Carl Gustav Samson von Himmelstiern	42
Dorothea Biron	44
Charles Selby	46
Aleksander Smirdin	48
Aleksander Stroganov	50
Aleksander Polovtsov	52
Otto Jahn	54
Elof Tegnér	56
Otto Edvard August Hjelt	58
Per Wäinö Wieselgren	60
Karl Menning	62
Friedrich Puksoo	64

Список экслибрисов

Тюбингенский университет	8
Семья Брюкнер	10
Иоахим фон цу Виндаг	12
Андреас Хедио	14
Христиан Леонхард Лойхт	16
Григорий Долгорукий	18
Пьер Даниэль Гюзэ	20
Иоганн Давид Кёлер	22
Карл Готлиб Гишар	24
Шарль Этьен Жордан	26
Христиан Готлиб Йехер	28
Иоганн Готлоб Иммануэль Брайткопф	30
Мориц Карл Христиан Воог	32
Йозеф Флийс	34
Наполеон I Бонапарт	36
Федор Туманский (Томанский)	38
Август фон Коцебу	40
Карл Густав Самсон фон Гиммельштиерн	42
Доротея Бирон	44
Чарльз Селби	46
Александр Смирдин	48
Александр Строганов	50
Александр Половцов	52
Отто Яан	54
Элоф Тегнер	56
Отто Эдвард Август Ельт	58
Пер Вяйнё Визельгрэн	60
Карл Меннинг	62
Фридрих Пуксоо	64

Verzeichnis der Exlibris

Universität Tübingen	8
Familie Brückner	10
Joachim von zu Windhag	12
Andreas Hedio	14
Christian Leonhard Leucht	16
Grigori Dolgoruki	18
Pierre Daniel Huet	20
Johann David Köhler	22
Karl Gottlieb Guichard	24
Charles Etienne Jordan	26
Christian Gottlieb Jöcher	28
Johann Gottlob Immanuel Breitkopf	30
Moriz Karl Christian Woog	32
Josef Flies	34
Napoleon I Bonaparte	36
Fjodor Tumanski (Tomanski)	38
August von Kotzebue	40
Carl Gustav Samson von Himmelstiern	42
Dorothea Biron	44
Charles Selby	46
Alexander Smirdin	48
Alexander Stroganow	50
Alexander Polovzow	52
Otto Jahn	54
Elof Tegnér	56
Otto Edvard August Hjelt	58
Per Wäinö Wieselgren	60
Karl Menning	62
Friedrich Puksoo	64

39 kop.